

3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку: прийнятий 34-ю сесією Генеральної асамблеї ООН 17 груд. 1979 р. // Документ ООН А/34/46, ООН, 1980. – С. 208–240.
4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) [Електронний ресурс]: міжнародний документ від 27 січ. 1999 р. № ETS173. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101.
5. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією [Електронний ресурс]: міжнародний документ від 4 листоп. 1999 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_102.
6. Рамкове рішення Ради про боротьбу з корупцією в приватному секторі [Електронний ресурс]: міжнародний документ від 22 лип. 2003 р. № 2003/568/ПВД. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_945.

ЗАГОРОДНІЙ
Віктор Євстафійович

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА (ДЕТЕКТОРА БРЕХНІ). УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Поліграф (грецькою *poli* – багато, *graphos* – пишу) – багатоканальний психофізіологічний пристрій, призначений для реєстрації та запису у реальному часі показників емоційного напруження, що виникає у відповідь на інформацію у вигляді слів, словосполучень, малюнків, фотокарток. Поліграф – багатоцільовий прилад, призначений для одночасної реєстрації дихання, кров'яного тиску, біострумів (мозку, серця, скелетної і гладкої мускулатури і т.п.) та інших фізіологічних процесів.

В Україні застосування поліграфа законодавством не врегульовано. Наразі існує лише Проект Закону України «Про доповнення Кримінального процесуального кодексу України положеннями щодо використання поліграфа (детектора брехні)» від 12 березня 2013 р.

Незважаючи на відсутність законів про використання поліграфа, він дедалі активніше використовується в контексті боротьби зі злочинністю.

У світовій практиці опитування з використанням поліграфа застосовують для вирішення завдань двох класів.

- а) Коли опитуваний піддається перевірці на приховування інформації, що становить інтерес для досудового розслідування.
- б) Скринінгові (від англ. *screen* – просівати, перевіряти на благонадійність) перевірки при відборі кадрів, оцінці працюючого персоналу та своєчасного виявлення його можливої нелояльності [2].

Як свідчить досвід правоохоронних органів зарубіжних країн, можна виділити три основні підходи до визначення правового статусу результатів застосування поліграфа при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень:

- 1) Категоричне невизнання результатів застосування поліграфа при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень доказом у суді (Естонія, Держава Ізраїль, Колишня Югославська Республіка Македонія, Молдова, Сінгапур та Словаччина).
- 2) Непряме визнання результатів застосування поліграфа при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень доказом у суді (Білорусь, Індія, Канада, Литва, Польща та Угорщина).
Так, у Білорусі при загальному невизнанні результатів застосування поліграфа при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень доказом у суді практикується виклик поліграфолога до суду для допиту в якості спеціаліста, що, в свою чергу, дозволяє долучати до кримінальної справи протокол його допиту як доказ.
- 3) Визнання результатів застосування поліграфа при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень доказом у суді (Латвія, Росія, Румунія, США та Японія).

Діяльність правоохоронних органів зарубіжних країн більше орієнтована на підзаконні нормативно-правові акти, окремі норми законів, які забезпечують нормативно-правове регулювання та регламентують суспільні відносини [1].

Не дивлячись на відсутність в Україні нормативного врегулювання правового використання поліграфа у кримінальних провадженнях, усе ж такі факти про використання такого методу виявлення істини існують: 23 травня 2002 року в інтерв'ю УНІАН начальником Головного управління карного розшуку Міністерства внутрішніх справ України Володимиром Євдокимовим було заявлено, що органи внутрішніх справ України мали у своєму розпорядженні 15 поліграфів, які активно використовувалися в Дніпропетровській, Луганській областях, Києві, Донецьку, Черкасах та Криму.

За час проведення експерименту з використання поліграфа, який тривав із 2000 року до весни 2002 року, правоохоронці розкрили 119 тяжких злочинів, у тому числі викрадення дитини, 40 вбивств, 15 розбійних нападів, розшукали шестеро злочинців і чотирьох зниклих безвісти громадян.

З наукового та правового погляду застосування поліграфа в процесі розслідування злочинів корупційної спрямованості та з метою профілактики корупційних проявів за рахунок перевірки кандидатів на роботу має принципові відмінності, які не можна усунути «помахом чарівної палички» – за рахунок прийняття окремо взятого закону про поліграф.

Найбільш істотною проблемою є не застосування того чи іншого технічного засобу, а використання отриманих за допомогою нього результатів.

Проведення психофізіологічних досліджень з використанням поліграфа створює можливості для отримання інформації про людину прива-

тного характеру, не пов'язану з її професійними й особистісними якостями, необхідними для виконання посадових обов'язків.

Відповідно до Конституції України опитування з використанням поліграфа повинно проводитися виключно з добровільної згоди кандидата на проходження перевірки, що відповідає загальноприйнятій світовій практиці використання подібних приладів.

Добровільність вибору характеризується повною відсутністю будь-якого тиску на особистість і відносною свободою вибору. Роблячи вибір, кандидат сам оцінює перспективи та можливі правові наслідки випробування, приймає рішення про можливість проведення відносно нього процедури перевірки.

Сама ж процедура повинна базуватися на принципах неупередженості, об'єктивності, професійності.

Отже, в Україні використання поліграфа при розслідуванні кримінальних проваджень залишається нормативно не врегульованим, але правова основа для запровадження поліграфа вже частково закладена:

- статті 71, 107 КПК України – стосуються участі спеціаліста при проведенні слідчих дій і можливості застосування технічних засобів для збирання, фіксації та використання інформації;
- стаття 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р.;
- інші нормативно-правові акти (наприклад, Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року (п.п. 11, 12 ст. 11) тощо).

Проте, в Україні відсутні спеціальні нормативно-правові акти, які б регламентували підстави, умови та процесуальний порядок використання поліграфа під час розслідування кримінальних правопорушень та боротьби із злочинністю.

Таким чином, застосування поліграфа при розслідуванні кримінальних правопорушень і боротьби з організованою злочинністю можливе лише у процесуальній формі з дотриманням основ кримінального процесуального законодавства.

Тому чинний Кримінальний процесуальний кодекс України необхідно доповнити нормами, які б регламентували порядок проведення, фіксування та наступного використання поліграфічного опитування на стадії досудового розслідування та в суді.

Л і т е р а т у р а :

1. Мотлях О. І. Нормативно-правове регулювання використання поліграфа правоохоронними органами зарубіжних країн / О. І. Мотлях // Вісник. – 2011. – № 4. – С. 169–173. – Серія право та державне управління.
2. Свободный Ф. К. Проблемы применения опросов с использованием полиграфа в деятельности правоохранительных органов / Ф. К. Свободный // Ползуновский вестник. – 2006. – № 3. – С. 100–105.